

Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО,
доцент кафедри теорії держави та права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЮРИДИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРАВНИКІВ

«У сучасному високотехнологічному світі роль представників багатьох професій, зокрема правників, змінюється. Можливості штучного інтелекту, використання баз даних та різноманітних інструментів діджиталізації замінюють багато технічних процесів у щоденній юридичній діяльності: створення зразків документів, швидке знаходження необхідної законодавчої бази, судової практики, міжнародно-правових документів та ін.», – з цим твердженням науковців слід цілком погодитися [1, с. 96]. Водночас важливо наголосити, що незважаючи на інтенсивний інформаційно-технологічний світовий розвиток, здатність аргументовано та послідовно вести діалог для будь-якої особи залишається важливим навиком, оскільки забезпечує можливість якісно комунікувати та взаємодіяти з різними людьми, групами людей, організаціями. Для правника ця компетенція є ключовою, що пов'язано зі специфікою професії. У зв'язку з цим дослідження питання правової аргументації в освітньому процесі має як теоретичне, так і прикладне значення для правової системи України.

Проблематику юридичної аргументації вивчали такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Р. Алексі, Е. Блер, Т. Гов'є, Р. Джонсон, Т. Дудаш, В. Ключкович, В. Кістяник, Ю. Кривицький, Ж. Павленко, П. Рабінович, С. Томас, С. Тулмін, О. Щербина, О. Юркевич та інші. Ті чи інші аспекти ролі правової аргументації в освітньому процесі досліджували: М. Козюбра «Теорія юридичної аргументації: становлення, стан та перспективи у вітчизняній юриспруденції» (2012) [2], Ю. Матвєєва «Дебати та юридична аргументація: значення в освітньому процесі майбутніх правників» (2023) [1, с. 96], Т. Дудаш «Правова аргументація: загальнотеоретична характеристика» (2024) [3] та інші. Однак в сучасних умовах ця проблематика потребує нових векторів вирішення, враховуючи світові тенденції та виклики.

Правовий дискурс, як комунікативну діяльність, спрямовано на регулювання соціальних відносин через стійку систему правових норм, який набуває різних форм, проявляється на всіх стадіях правового регулювання і реалізується у рамках дискурсивного співтовариства інституціонального типу, що виконує діяльність у сфері права [4]. Т. Дудаш наголошує, що «практична юриспруденція нерозривно пов'язана з процесом аргументування та його результатом – аргументацією й аргументованістю правових актів.

При цьому аргументація й аргументування набувають у праві особливих рис. Здійснюючи правотворчість, потрібно аргументувати необхідність ухвалення певного нормативно-правового акта, через відповідну процедуру відбувається обговорення його змісту з наведенням відповідних аргументів *pro i contra*» [3, с. 15]. Сучасний правник повинен вміти вести переговори, дискусії, спори з метою знайти необхідний варіант вирішення тієї чи іншої юридичної ситуації. Справедливо відзначити, що подібні навички були необхідні й для правників в будь-який попередній історичний період. Тож як багато століть тому, так і сьогодні навчання студентів в юридичних закладах освіти вмінню аргументації залишається актуальним завданням.

У теорії аргументації як складному міждисциплінарному знанні, що своїм корінням сягає періоду античності, існує велика кількість концепцій, у рамках кожної з яких можна виділити ряд певних підходів. Різноманітність цих підходів пов'язана як з об'єктом аргументації, так і з методами, які використовуються для дослідження об'єкта. Наприклад, логіків цікавлять умови, за яких з тих чи інших засновків люди роблять ті чи інші висновки, психологів – якою мірою переконливі висловлювання впливають на ставлення людей до якої-небудь проблеми, фахівців із дискурсного аналізу цікавить те, як люди висловлюють свою думку у процесі комунікації [5, с. 56].

На думку О. Чорнобай, В. Брездень, «аргументація за своєю природою є складним явищем, яке вимагає не тільки ґрунтовних знань, але також навичок та вміння оперувати інформацією, аналізувати її, швидко реагувати на умови, що склались. У процесі аргументації мовець реалізує свою комунікативну, лінгвістичну та мовну компетенцію, яка базується на його світогляді, системі цінностей, емоційному стані, соціальному статусі та соціальній ролі, яку йому потрібно виконувати в житті та в межах самого дискурсу» [6, с. 184]. Розробник теорії юридичного дискурсу та юридичної аргументації Р. Алексі наголошує, що «дискурсивно-теоретичне обґрунтування прав людини має два завдання: на першому рівні потрібно обґрунтувати правила практичного дискурсу для того, щоб на другому рівні за їх допомогою обґрунтувати права людини» [7, с. 73; 8]. Всі ці компетенції майбутній правник отримує у процесі навчання у закладі вищої освіти. Вагому роль під час освітнього процесу має підготовка здобувачів-правників у межах діяльності юридичних клінік, що нині функціонують на базі кожного закладу вищої освіти.

Правова аргументація не є простим додатком розроблених філософами аргументативних технік до окремих прикладних питань права. Однією з основних концепцій правової аргументації є логічна концепція, у рамках якої пропонується функціональний підхід, що продиктований необхідністю юридичної прагматизації логіко-теоретичного матеріалу, при якому пропонується логіко-структурний тип аналізу юридичної аргументації [9, с. 5].

Таким чином, незважаючи на активний процес діджиталізації та інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в юридичну сферу,

вміння аргументовано та послідовно вести будь-яку дискусію для правника виступає ключовою компетенцією. Вміння комунікувати формуються з початку життя кожної людини, проте мають суттєво посилюватися та вдосконалюватися під час навчання, зокрема, у закладі вищої освіти. Важливе значення під час освітнього процесу має підготовка здобувачів-правників у межах діяльності юридичних клінік, що нині функціонують на базі кожного закладу вищої освіти. Перспективним напрямом дослідження проблематики правової аргументації в освітньому процесі є пізнання особливостей юридичного дискурсу та юридичної аргументації у звичайних умовах професійної діяльності та в особливий період.

Список використаних джерел:

1. Матвєєва Ю. І. Дебати та юридична аргументація: значення в освітньому процесі майбутніх правників. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1(1). С. 95-102.
2. Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації: становлення, стан та перспективи у вітчизняній юриспруденції. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. № 129. С. 3-11.
3. Дудаш Т. Правова аргументація: загальнотеоретична характеристика: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. 744 с.
4. Wronkowska, S., & Ziemiński, Z. (2001). *Zarys teorii prawa*. Poznań : Ars boni et aequi, 257 p. URL : <https://docplayer.pl/8408681-Slawomira-wronkowska-zygmuntzieminski-zarys-teorii-prawa-sone85-vp-pl.html>.
5. Павленко Ж. О., Кликов О. І. Об'єкт аргументації у правовому контексті: основні концепції й підходи. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. № 2. С. 56-67.
6. Чорнобай О., Брездень В. Види аргументації в судовому процесі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки*. 2021. № 8. С. 183-188.
7. Алексі Р. Теорія дискурсу та права людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 73-75.
8. Chepik-Trehubenko, O. (2022). Innovative methods of training lawyers: theoretical and legal aspects. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Special Issue № 1*, 330-336.
9. Юркевич О. М., Титов В. Д., Куцепал С. В. та ін. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія (2-ге вид., перероб. та доп.). Харків : Право, 2015. 336 с.

Олексій ЮЩИК,

старший науковий співробітник

Інституту держави і права

імені В. М. Корецького НАН України,

кандидат юридичних наук

ДО ПОНЯТТЯ НОСІЇВ (ВМІСТИЛИЩ) ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Законом України «Про інформацію» (ст. 10) правова інформація визначена як один із видів інформації за критерієм *змісту* інформації. При цьому визначення самого поняття «правова інформація» у ст. 17 Закону не